

UVOD

Shvatanje pojma preduzeće mijenjalo se u istorijskim razdobljima. Ono se uvijek javljalo kao oblik obavljanja privrednih djelatnosti i, manje ili više, aktivni privredni i društveni subjekt.

Naime, preduzeće nije prosto kompanovani sistem od stabilnih i mirujućih komponenata. Ono se komponuje u zavisnost i od potreba i mogućnosti i zadovoljenja ciljeva i interesa onih koji ga komponuju, vode, strukturiraju i gase. Preduzeće u svom životnom vijeku mijenja svoju strukturu izmjenama svojih konstituišućih elemenata, izmjenama njihove veličine i njihovog značaja, izmjenama i kvaliteta sprega i odnosa između njih. S druge strane, u mijenjajućem okruženju preduzeće kao aktivni sistem prilagođava se i izmjenama svojih veza i odnosa sa pojedinim podsistemima okruženja, kao segment ima sredine u kojoj funkcioniše. U najopštijem smislu preduzeće je kompleksno adaptivni sistem koji mijenja i svoju konfiguraciju, ali i odnose sa okruženjem. Mijenjajući sebe i odnose s okruženjem, preduzeće utiče i na izmjene okruženja kao višeg sistema.

Promjene koje preduzeće doživljava i koje izaziva su osmišljene i planirane akcije. One su posljedica odluka upravljačkog sistema preduzeća. Promjene koje se dešavaju u jednom složenom sistemu kakvo je preduzeće jesu često i reakcije na izmjenjene i neočekivane okolnosti i koje se dešavaju u okruženju, ali se te promjene nikako i ni u kom slučaju ne mogu podvesti pod refleksno ili instiktivno reagovanje. Reakcija na promjene okruženja su u takvom sistemu uvijek motivisane izvlačenjem pozitivnih efekata postupanja u dužem roku.

Razvoj je termin i pojam kojim se definišu i označavaju brojne promjene koje se dešavaju u kretanju koje je vremenski dimenzionisano, ali ne i uvijek eksplicitno. Da bi se bilo šta desilo, da bi se bilo šta pokrenulo je vrijeme. Za to se vrijeme iako je izuzetno kompleksna kategorija u definisanju razvoja javlja prioritarno kao opšta dimenzija kroz koju se posmatra razvoj.

Predmet i formulisanje problema istraživanja

Mala i srednja preduzeća treba da budu veliki pokretač ekonomskog razvoja, rasta i ključni faktor privrednog sistema zemlje, koji će neprestano stimulisati tržišnu potražnju te zbog fleksibilnosti koja im je imanentna uticati i na zadržavanje visokih stopa rasta društvenog proizvoda.

Mala i srednja preduzeća su značajan faktor privrednog razvoja jedne zemlje. Podrška malim i srednjim preduzećima se odvija u dva pravca kao pomoć start-up preduzećima (preduzećima koja se tek formiraju) i kao pomoć već postojećim preduzećima. Preduzećima početnicima je potreban minimalan kapital, jednostavna registracija, dostupnost infrastrukture, licence i dozvole, brzo i jednostavno otvaranje računa u banci i odgovarajuće i jeftine nekretnine. Postojećim preduzećima je potreban pristup kreditima, niski troškovi usluga, jednostavno zapošljavanje, rizični kapital, jednostavni i niski porezi i što manje monopola.

Opšte hipoteze

Za unapređenje razvoja veoma je bitna uloga države kroz određene strategije i politike razvoja malih i srednjih preduzeća, institucionalni razvoj i programe podsticanja. Sistem pomoći se sastoji iz nekoliko elemenata, a to su:

- stvaranje opštih makroekonomskih uslova za bavljenje biznisom i razvoj preduzetništva,
- zakonska regulativa,
- oporezivanje i investiciona politika,
- obuka preduzetnika,
- finansiranje i
- informisanje.

U Bosni i Hercegovini ne postoji jedinstvena, zajednička definicija malih i srednjih preduzeća na nivou države. Na nižim nivoima vlasti, entiteti, Distriktu Brčko, kantoni i opštine primjenjuju se odredbe o malim i srednjim preduzećima koje se razlikuju od jedne do druge administrativne jedinice. Međunarodna zajednica, kao i organizacije koje implementiraju brojne programe u oblasti razvoja malih i srednjih

preduzeća – MSP-a¹ primjenjuju sopstvene kriterijume kojim se, kao mala i srednja preduzeća, uglavnom smatraju privredni subjekti sa najviše dvadeset zaposlenih.

Analiza stanja malih i srednjih preduzeća u Bosni i Hercegovini se bazira na uslovnoj definiciji malih i srednjih preduzeća koja polazi od vrste vlasništva i tipa preduzeća. Predloženo je da kao mala i srednja preduzeća budu tretirani svi poslovni subjekti u potpuno privatnom vlasništvu, registrovani kao društva ograničene odgovornosti.

Posebne hipoteze

Bosna i Hercegovina se nalazi u fazi intenzivne reforme legislative u oblasti ekonomije. Cilj reforme je stvaranje povoljnog okruženja za biznis. Tempo reforme u oblasti sektora malih i srednjih preduzeća je ograničen problemima kompleksne administracije, nekoherentnim propisima na raznim nivoima vlasti i relativno slabom koordinacijom. Povoljna okolnost je prihvatanje Evropske povelje o malim i srednjim preduzećima kao baznog dokumenta za formulisanje politika i provođenje reformi u ovoj oblasti. Na osnovu ovoga će se harmonizovati odgovarajući zakonski propisi na višim i nižim nivoima.

Zakon o preduzećima, Zakon o privrednim društvima i prateći zakoni o registraciji su kostur legislative koja se odnosi na osnivanje, rad i prestanak preduzeća. U pogledu malih i srednjih preduzeća treba imati u vidu i zakonske propise na nivou kantona i opština, kojima se reguliše rad zanatskih radnji. Zahvaljujući nedavnim inovacijama ovaj set zakona je relativno dobro usklađen sa modernim zahtjevima. Problem je implementacija zakona i različita rješenja koji indirektno doprinose sporom razvoju jedinstvenog ekonomskog prostora u Bosni i Hercegovini.

Bankarski sektor u Bosni i Hercegovini je primjer uspješne reforme za sve zemlje u tranziciji. Međutim, sektor malih i srednji preduzeća još uvijek ne izvlači korist iz progressa u ovoj oblasti. Za razliku od mnogih ekonomija u tranziciji, Bosna i Hercegovina posjeduje iskustvo u pogledu privatnog biznisa malih dimenzija. Nažalost, demokratska reforma u oblasti edukacije nije uspjela da iskoristi nasljeđe u oblasti privatne inicijative. Napredak u pogledu edukacije za preduzetništvo je postignut uglavnom zahvaljujući projektima koji su pokretani i podržavani od strane međunarodne zajednice.

---

¹ Small and Medium Enterprises - SME

Metodologije istraživanja

Uzimanje u obzir specifičnosti proučavanog predmeta istraživanja korišteni su različiti metodi kako bi se zadovoljili osnovni metodološki zahtjevi – objektivnost, pouzdanost, opštost i sistematičnost. Metodi koji su korišteni su osnovni i opštenaučni metodi. Od osnovnih su korišteni analitički i sintetički metodi, a od opštenaučnih hipotetičko deduktivni i uporedni metod.

U realizaciji rada, sveobuhvatnost se postiže integracijom teorijskih istraživanja i naučnih saznanja. Sprovedena je analiza najznačajnijih teorijskih koncepata na polju preduzetništva malih i srednjih preduzeća sa posebnim osvrtom na strategije razvoja malih i srednjih preduzeća.

Struktura rada

Uvod obuhvata problem i predmet istraživanja, opštu hipotezu sa posebnom hipotezom i metodologijom istraživanja.

Prvo poglavlje odnosi se na teorijsko izlaganje pojma preduzeća, vrstu preduzeća, strategiju preduzeća i mjera formulisanja.

Drugo poglavlje predstavlja pojam i osnovne karakteristike malih i srednjih preduzeća.

Treće poglavlje obuhvata sam proces upravljanja preduzeća, a poseban akcenat se stavlja na mala i srednja preduzeća u privredi Bosne i Hercegovine.

Četvrto poglavlje odnosi se na položaj malih i srednjih preduzeća u privredi Bosne i Hercegovine.

Peto poglavlje govori o nadležnosti državnih institucija u oblasti malih i srednjih preduzeća.

Šesto poglavlje prikazuje pristup izvorima finansiranja malih i srednjih preduzeća u Bosni i Hercegovini.

Sedmo poglavlje govori o edukaciji za preduzetništvo u obrazovnim ustanovama.

Zaključkom je izneseno da je za privredu i kriznim situacijama pokretačka snaga mala i srednja preduzeća.